

287
Orthopál
1923 AUGUSZTUS 15.

ERDÉSZETI LAPOK

LXII. ÉVF.

AZ ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET

KÖZLÖNYE

8. FÜZET

KIADJA: AZ ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET

Szerkeszti:

BUND KÁROLY

Megjelenik minden hó 15-én.

Előfizetési díj félévre 1200 korona

Az Országos Erdészeti Egyesület tagjai a tagjárulékok (alap, kamat vagy tagdíj) és az időnkint közzétett pótdíj fejében kapják.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapesten, Lipótváros, Alkotmány-utca 6. sz. II. emelet

A lap irányával nem ellenkező hirdetések mérsékelt díjért közöltnének.

(Telefon: 37—22.)

A magyar erdei fenyőgazdaság kérdéséhez

Irtá: Roth Gyula, m. kir. főerdőtanácsos és főiskolai tanár

A m. kir. közp. erd. kísérleti állomásnál való kutatásaim, valamint külföldön szerzett tapasztalataim már régebben ráterelték figyelmemet az u. n. származási kérdésre, amely „Samenprovenienz“ „provenance de graines“ címmel a külföld erdészeti szakirodalmában élénken szerepel. A származási kérdésnek jelentősége a hazai erdőgazdaságban nem csökkent, mert — ha csak Csonkamagyarországot tartjuk is szem előtt — éppen azok a területek maradtak meg, amelyeken régi idők óta nagyfontosságú az erdei fenyő és ahol az a jövőben is nagy szerepre hivatott, úgy az erdőgazdaság, mint főképpen a magkereskedelem — kivétel — szempontjából; az erdei fenyő pedig az a fafaj, amely a származási kérdésben a legnagyobb szerepet játsza.

Az erdei fenyőnek igen nagy az őseredeti elterjedési köre. Az Atlanti oceán keleti szélétől — Franciaország

Belgium, Hollandia, Anglia (Skótlend) — a skandináv félsziget és Oroszország subpoláris részeitől egészen az Alpok déli lejtőig, a Balkán félszigetig, a Kaukázusig és az Uralig mindenütt honos. Talajban nem válogatós, így pl. hazánkban Dunántul nyugati részeinek agyagos-kavicsos dombvidékein épp oly kifogástalanul tenyészik, mint a morvamenti futóhomokon vagy a Kárpátok (Liptó) mész szikláin és a szepesi hegyekben, megél még a Bary mocsarakban, a Kasna lápon és a Kárpátok egyéb ingoványos, lápos fensíkjaiban is.

Feltűnő, hogy a *maritim* belgiumi és hollandi termőhelyek és a *kontinentális* lengyel-orosz síkság erdei fenyői egyaránt hirtelen kifogástalan törzsalakjukról és fájuk elsőrendű minőségéről.

Az erdei fenyőt századok óta mesterségesen tenyészítik és terjesztik, már a középkorban kereskedelem tárgyát képezte a magja; tenyésztése és mesterséges telepítése nagyon könnyű lévén, mindenütt alkalmazták. Kétségtelennek tartom, hogy különösen Nyugat- és Északmagyarország ipari és bányavidékére, amelyek jórészt Németországból származott lakossága sűrű érintkezést tartott fenn anyaországgal, sok mással együtt az erdei fenyőt is behozták, mert otthon elsőrendű fának ismerték már, (a német erdők felé erdei fenyves!) hisz pl. Dekrett erdősitéseiben is eléggé szerepel az erdei fenyő.

Mivel természetes úton is nagyon könnyen terjed, az idegenből hozott magból és az őseredeti fák magjából származott erdők mindenütt keveredtek, úgy, hogy ma már lehetetlen annak megállapítása, hogy mai állományaink honnan származtak, csak az állományok növekvési viszonyaiból, a fák koronájának és törzsének alakjából, betegségek és elemi csapások ellen való ellenállási képességéből és egyéb tulajdonságaiból vonhatunk következtetéseket azok származására, egyúttal azok jövőjére.

Az igen nagyszámu kutatások és kísérletek kétségtelenül beigazolták, hogy *a klíma és termőhely évszázados egyforma behatása bizonyos tulajdonságokat érlelt a fákon,*

amelyek öröklődés útján átmennek az utódokra is. Mivel éppen az erdei fenyő szélsőségesen eltérő klimatikus és termőhelyi viszonyok között él, ennél a fafajnál feltűnően egyéni tulajdonságokat érleltek az eltérő külső viszonyok, bár botanikailag, külső jellegekben, ezek kifejezésre alig jutnak. Ha a bizonyos tulajdonságokkal bíró egyén nagyon eltérő viszonyok közé kerül, akkor a benne szunnyadó tulajdonságok és az eltérő külső viszonyok összeütközésbe jutnak, amely oly súlyos és ki nem egyenlíthető lehet, hogy a fának többé-kevésbé gyors pusztulására vezethet; kevésbé éles ellentétek vagy eltérések az állományok sinylődésében, betegségekre való hajlandóságában, vagy rossz növekvésében jutnak kifejezésre.

Ezzel magyarázható, hogy ugyanazon a termőhelyen azonos külső viszonyok között egyes állományok kifogástalanul fejlődnek, mások pedig sinylődnek és pusztulnak, vagy legalább is rosszul fejlődnek, amire számos példát láttam a Felvidéken és újabban a Dunántulon.

A dunántuli erdei fenyvesek nagyrésze kifogástalanul fejlődik, elegendően, vagy majdnem elegendően nagyobb állományokat láthatunk itt, amelyeknek törzs és korona alakja és fájuk minősége kifogástalan. Viszont ezek közvetlen közelében, hasonló talajon újabb telepítések fejlődése ki nem elégitő, a törzs, alak és korona fejlődése hibás, honyomás, sinylődés és betegség lép fel, a csenevész fiatalos előreláthatólag a rudas kort sem fogja elérni.

Mi ennek az oka? A választ leolvashatjuk a külföldi régebbi kísérleti telepítésekről, amelyek tanulságait hazai újabb kísérleteink is megerősítik.¹⁾

Ez a válasz: Déli klíma alól északiba, maritim vagy humid klíma alól kontinentális vagy arid klímába hoznunk a fákat nem szabad, mert a nagyon eltérő természeti tényezők hatása túlhaladja a fák alkalmazkodó képességének hatását és a fák pusztulnak vagy sinylődnek. Erre

¹⁾ Sajnos, hogy a kísérleti állomás részéről keresztülvitt vagy kezdeményezett telepítések részben hazánk szétदारabolása miatt elvesztek számunkra, részben elpusztultak, illetve megbízhatóságukból veszítettek.

figyelemmel régebben egyáltalán nem voltak és ezért tul a Dunán annyira jutottunk, hogy több szaktárs panaszkodott, hogy erdei fenyveseiben kénytelen felhagyni az erdei fenyő telepítésével, mert csemetekertjében tönkre teszi azt a káros tühullás, amelynek okozója a *Lophodermium* (*Hysterium*) *pinastri*, ami pedig megmarad a telepítésekből, többnyire hibás növésű, silány anyag. Ezért fekete fenyőt és Banks fenyőt telepít helyette. A fekete fenyő sok esetben megfogja állani helyét az erdei fenyő termőhelyein is, de egyrészt igényei mégsem azonosak azzal, mert első sorban meszes, kavicsos, görgeteges vagy sziklás talajra való, másrészt faanyaga sulyosabb, merevebb, kevésbé sokoldaluan használható, növekvése jóval lassabb, tehát nem nyújt teljes értékű pótlást. A Banks-fenyőtől, — amelyről külföldi csemete- és magkereskedők valóságos dicshimnuszokat zengenek — hazai viszonyaink között eddigi tapasztalataim után nem várok sokat és attól tartok, hogy a hozzá fűzött reménysegeket sulyos csalódás fogja követni. Ezeken a termőhelyeken véleményem szerint az erdei fenyőt fenn kell tartanunk és oly klimatikus válfajt kell telepítenünk, amely otthon érzi magát és amelynek jó fejlődése biztos.

Ezt csak úgy biztosíthatjuk, hogy ha a természetes felújítás megfelelő felkarolása mellett azon a vidéken őshonos, illetve kifogástalanul fejlődő, egészséges, szép idősebb állományok termését használjuk csemete nevelésre. Ebben van a kérdés kulcsa, egyuttal nehézsége is.

Volt alkalmam meggyőződni arról, hogy honnan és micsoda anyagot gyűjtöttek magpergetőink megbízottjai.

Tul a Dunán sok helyen láthatunk a vasuti töltések mentén, gyepükben, elhagyott agyag- és kavicsgödrökben, felhagyott legelőkön és ritkás erdőkben földig ágas, szabadon álló, de csenevész, görbe, ágas-bogas erdei fenyőket, meg nem felelő vetőmag után megmaradt, ápolást és gondozást, egyéni válogatást is nélkülöző gyér állományokat, amelyek jóformán évről-évre bő termést hoznak. Tobozaik aprók, alig mogyorónyiak, alig van benne pár

szem ép mag. Ezek szolgáltatják a jövő erdei fenyveseink anyagát, mert természetes, hogy ezekről a pár méter magas, elcsenevészedett fákról sokkal könnyebben szedhető a termés, mint a 25—30 m. magas, $\frac{2}{3}$ -ig ágtiszta fákról.

Ebben az elkorcsosult fából szedett magban egyesül az idegen klíma alól hozott örökölt tulajdonság — amely az itteni klímával össze nem fér — a fejlődés silányságával; nem csoda, ha a belőle keletkező csemete itthon sem váltja be az erdőgondnok reményeit, külföldre kerülve, Német-, Lengyel- és Oroszországban pedig még jobban rontja a nyugatmagyarországi erdei fenyőmagnak már eléggé tönkretett hírét.

Nyugatmagyarország ősi erdei fenyőgazdasága és az abból élő magkereskedelem eléggé fontos tényezői hazánk közgazdaságának, ezeknek pedig romlását okozzák a fent vázolt viszonyok és nagy érdekek jövője követeli tőlünk, hogy reparáljuk a meglevő visszasságokat.

Figyelembe véve a külföld — Svéd- és Németország példáját, a következő rendszabályokat vélném szükségessé. Nem zárkozhatom el azonban egyrészt annak beismerése elől, hogy sokkal könnyebb az intézkedések papíron való vázolása, mint azoknak a gyakorlatban való hatásos keresztülvitele; — másrészt tisztában kell lennünk, azzal is, hogy — mert a beporzás lehetőségeit sem akadályozni, sem kiszámítani, sem megismerni nem tudjuk — még a legjobb esetben is évtizedekre terjedő következetes munka nyújthat csak biztos eredményt. Nemcsak a behozott idegen, ide nem való fáknak, hanem ezek utódjainak is ki kell előbb pusztulniok, csak azután érünk célhoz!

Az első a toboz és magbehozatal eltiltása. Hogy a mai viszonyok között honnan jöhetne be erdei fenyőmag, megítélni nem tudom. Régebben csak francia behozatalról lehetett szó, ami teljesen értéktelen anyagot hozott. Ma talán Lengyel mag jöhetne hozzánk, amely a hazai viszonyok között eléggé megfelelné.

Ennek dacára már csak valutajavítás és a behozatal korlátozása, valamint megfelelő ellenőrzés érdekében

is, továbbá a hazai termékek lehető kiaknázása végett, idegen toboz- és magbehozatal teljes eltiltását javasolom. Az erdei fenyő elég gyakran szokott teremni, magja csirázó képességét több éven keresztül tartja meg, tehát csak rendkívüli eset lehet, hogy a hazai mag nem fedezné a szükségletet és inkább használjunk régebbi, a csirázóképességéből bizonyos százalékot veszített magot, mint kétes származású idegent.

A behozatal eltiltása azonban célhoz csak úgy vezet, ha egyuttal a hazai termést úgy szabályozzuk, hogy csak megfelelő mag juthasson forgalomba. Ez kétségtelenül felette nehéz feladat, mert a toboztermelés, illetve tobozgyűjtés nagyszabású szervezését és szigorú fegyelmezését követeli.

Toboz gyűjtés csak az ép, egészséges és megfelelő termőhelyen álló állományokról engedhető meg, a csenevész, silány állományokról pedig szigorúan és teljesen eltiltandó. A gyűjtés egész ideje alatt megbízható szakközegnek állandóan őrködni kell ennek pontos betartása felett és a pergetőkbe csak oly toboznak szabad jutnia, amelynek kifogástalan származásáért az ellenőrző közeg szavatol. A kétes származású toboz csak tüzelőnek használható, ennek is csak a pergetőkön kívül.

Az erdőbirtokosok, a magpergetők és a gyűjtők nemcsak utasítandók erre, hanem fegyelmezett szervezetbe tömörítendőek, amelynek célja éppen a fentiek megvalósítása, ez a szervezet nemcsak a gyűjtést ellenőrzi, hanem az egész forgalmat — vétel, eladás, raktár — is.

Csak ezeknek a rendszabályoknak évtizedeken át való következetes, szigorú és hatásos keresztülvitele mentheti meg a magyar erdei fenyőgazdaságot abból a válságból, amelyben jelenleg vergődik.

Levelezés esetén válaszbélyeget kérünk!

Bedő: Erdőr, Illés: Vadőr című műve, az Erdészeti Zsebnaptár elfogytak s az Országos Erdészeti Egyesületnél nem kaphatók!

„Az Erdő“ című lap megszűnt!